

Uspjeh kroz neuspjeh: Lukin paradoksalni pogled na kršćansko poslanje Židovima

Alexandru Neagoe
Sveučilište Zapad u Temišvaru, Rumunjska
alexandru.neagoe@e-uvt.ro

UDK 2-143;27-246
Izvorni znanstveni članak
<https://doi.org/10.32862/k1.12.2.5>

Sažetak

U ovom se članku analizira Lukino viđenje kršćanskog poslanja Židovima. Posebna se pozornost posvećuje pitanju može li se u bilo kojem smislu to poslanje smatrati uspješnim te treba li ga nastaviti u budućnosti. Predstavlja se ključna razlika između Lukina prikaza kršćanskog poslanja Židovima te Lukina tumačenja toga poslanja. Stoga se prvi dio članka prije svega bavi pitanjem kako Luka prikazuje reakciju Židova na kršćansko poslanje, dok se u drugom dijelu istražuje način na koji Luka tumači njihovu reakciju. Zaključak ove studije jest da Lukina namjera nije bila pokazati da je poslanje Židovima bilo neuspješno zbog njihove negativne reakcije, kao ni da je bilo uspješno zbog njihove pozitivne reakcije, već da je ono postiglo svoj cilj i ima svoju budućnost, unatoč pretežno negativnoj reakciji Židova.

Ključne riječi: Evanđelje po Luki, Djela apostolska, uspjeh, neuspjeh, kršćansko poslanje

Uvod

Način na koji Luka prikazuje Židove već nekoliko desetljeća predstavlja jednu od najvažnijih tema istraživanja Lukinih tekstova (Sanders 1991, 434-436). Unutar širega tematskog okvira, ovaj se članak bavi analizom Lukina viđenja kršćanskog poslanja Židovima te, konkretnije, u kojoj se mjeri to poslanje može smatrati

uspješnim ili neuspješnim. Stoga, u prvom će se dijelu razmatrati kako Luka predstavlja reakciju Židova na to poslanje (koje u kontekstu Luka - Djela apostolska predstavlja poslanje *kršćana*, primjerice poziv na odnos s Bogom *via* Isus Krist). U drugom će se dijelu potom razmatrati *kako je Luka tumačio* tu reakciju Židova (točnije, što se prema Luki trebalo ostvariti poslanjem Židovima i treba li u svjetlu toga reakciju Židova, koja je opisana u prvom dijelu, smatrati uspješnom ili neuspješnom).

Također, treba napomenuti da se osnovna tema ovoga članka (*poslanje Židovima*) namjerno razlikuje od većine relevantnih studija na istu temu (*portret Židova*). Posljedica toga jest da se doprinosi različitih znanstvenika ne moraju nužno smatrati sažetim tvrdnjama njihovih glavnih argumenata.

1. Lukin prikaz reakcije židova na poslanje kršćana

Osnovni problem s kojim se svatko susreće pri pokušaju razumijevanja Lukina gledišta na reakciju Židova na Evanđelje jest izraziti raskorak između jednog dijela teksta, koji predstavlja Židove kao podijeljene u odnosu na to pitanje, te drugog dijela teksta, koji sadrži isključive tvrdnje o nevjernim Židovima (npr. Djela 7,51-3; 28,25-7) (Sanders 1988, 56-58).

Jedan od pokušaja rješavanja tog raskoraka bio je da se očito sukobljene tvrdnje pripišu različitim izvorima, ali to rješenje ne predstavlja ništa drugo do prebacivanje odgovornosti na urednika teksta koji je oblikovao konačan oblik priče (Sanders 1988, 58).

Jedan od najdetaljnijih uvida u ovaj problem u posljednje vrijeme nalazimo u djelima J. T. Sandersa. Slijedeći Lohfinka, Sanders pokušava objasniti ovaj raskorak razdvajanjem govora i same priče (Sanders 1988, 58). U govorima se, dakle, Židovi općenito opisuju uz dosljedno korištenje negativističkih izraza, a to se odnosi i na njihovu reakciju na Evanđelje, posebice reakciju na Božji posjet (Sanders 1988, 59-66). Sanders tvrdi kako izgleda da s druge strane sama priča predstavlja Evanđelje koje razdvaja Izrael, bilježeći u Djela 5 isključivo pozitivnu reakciju, nakon čega se priča sve više usklađuje s govorom, tako da do kraja teksta Djela apostolskih „Židovi postaju ono što su isprva i bili“ (Sanders 1988, 73) – protivnici Evanđelja.

Unatoč Sandersovoj vrlo detaljnoj analizi biblijskog materijala, on je s pravom bio optužen da nije potpuno pravedan tvrdeći da sa Stjepanovim mučeništvom svi Židovi jednako postaju neprijatelji Evanđelja. M. Salmon navodi popis odlomaka koji upućuju da čak i nakon retka Djela 9,22 postoje Židovi koji pozitivno reagiraju na Evanđelje (13,42; 14,1-2; 17,4; 17,11-12; 18,4; 18,20; 28,24-25) (Salmon 1988, 81). Također, u tom je smislu posebno značajna opaska J. A. Weatherlyja da čak i na kraju Djela apostolskih (28,4), gdje bi prema Sandersu obra-

zac razrješenja sukoba između govora i priče trebao već biti potpuno dovršen (npr. izražen kao potpuno negativna reakcija), neki su Židovi ipak još „uvjereni“ uz pomoć Pavlove propovjedi (επειθοντο se razumije kao pokazatelj obraćenja) (Weatherly 1989, 109-110).

Nasuprot Sandersovu stajalištu stoji Jervellov pristup koji poriče postojanje bilo kakvog Lukina teksta koji bi sugerirao *en bloc* odbacivanje Izraela u Evanđelju. Radi se o tome da je „objavljivanje poslanja podijelilo Izrael na dvije skupine: pokajnike i one koji se odbijaju pokajati“ (Jervell 1972, 42). Takve tvrdnje mogu same po sebi upućivati na pristup *via media*, ali Jervellovo kasnije objašnjenje njegova stava otkriva da je Lukina namjera bila naglasiti *pozitivnu* stranu židovske reakcije na Evanđelje, a ne opisati Izrael kao narod koji ga u cijelosti odbacuje (Jervell 1972, 49). Čak i kada se naglasak kršćanskog poslanja na kraju prebacuje sa Židova na pogane, to se prema Jervellu događa ne zato što su Židovi *odbacili* Evanđelje, već naprotiv: „Samo onda kada Izrael *prihvati* Evanđelje, moći će se otvoriti put za pogane“ (Jervell 1972, 55; kurziv autorice). Izraelovo *en bloc* odbacivanje bi prema Jervellu značilo ne samo da se Božja obećanja Izraelu nisu ispunila već i da je poslanje poganima nemoguće (Jervell 1972, 43) budući da su vjernici iz poganskih naroda samo „pridruženi“ Božji narod, koji ne može sudjelovati u spasenju sve dok se ne desi „obnova“ Izraela (Jervell 1972, 43, 56-61). Ovo je vrlo važna postavka i na nju ćemo se vratiti u drugom dijelu članka. Za sada je dovoljno reći da ukazivanje na posljedice *en bloc* odbacivanja nije dostatno da bismo pretpostavili kako se negativne tvrdnje o reakciji οι Ιουδαιοι ili τοις λαοις ne mogu odnositi na cijeli narod.

Između ekstremnog Sandersa (zajedno s njegovim prethodnikom E. Haenchenom) i Jervella stajališta su većine drugih koji se uključuju u ovu raspravu. Jedna važna značajka, koju velik broj sudionika ove rasprave uzima u obzir, jest tvrdnja da u tekstu Djela – Luka postoji obrazac reagiranja Židova na Evanđelje: usred općeg odbacivanja Evanđelja uvijek među Židovima postoji manjina koja reagira pozitivno (slaganje između tih autora o tome što je bila reakcija Židova ne znači, međutim, da su se oni također slagali oko toga kako se ta reakcija treba tumačiti, npr. kao uspjeh ili neuspjeh samoga poslanja, ali o tom će se pitanju pobliže raspravljati u sljedećem odjeljku). Razlika između ovoga stajališta i Jervellove teorije „podijeljenog Izraela“ jest u tome da se za Jervella podjela odnosi na dvije struje judaizma, sa stalnim naglašavanjem vjernih, dok se ovdje uvodi podjela između Izraela kao naroda i židovske manjine. Prema tom stajalištu, omjer između onih koji vjeruju i onih koji odbacuju Evanđelje svakako varira od mjesta do mjesta, kao i od jednog do drugog razdoblja (tako se, na primjer, rani dani poslanja u Jeruzalemu, kako su zabilježeni u prvih pet poglavlja Djela, često navode kao „jeruzalemsko proljeće“), ali ono što se čini da je konstantno u Lukinu prikazu jest to da se Židovi kao narod prikazuju kao oni koji odbacuju

Evandjelje, dok ga samo odabrana manjina ipak rado prihvaća. Tako, primjerice, R. I. Brawley (1987, 156) sažima svoje zaključke riječima: „veliki otoci prihvaćanja izbijaju usred općeg odbacivanja“. Sličnu podjelu (iako u znatno negativnijem tonu od Brawleyjeva) predstavlja R. Maddox: „Izrael, promatran kao institucija (i uvijek onaj koji prihvaća mnogo pojedinih Židova) odbacuje ono što im se nudi“ (Maddox 1982, 55). Ova razlika između reakcije židovskog naroda u cjelini i odgovora pojedinih Židova također razmatra J. B. Tyson te kao rješenje ovoga izrazitog raskoraka predlaže isto poimanje koje postoji između podijeljene reakcije Židova na Pavlovu propovijed u Rimu te njegove potpune osude židovskog naroda (Djela 28,24-28). Štoviše, Tyson tvrdi da je ova razlika ključna za razumijevanje niza drugih jednako problematičnih odlomaka u Djelima (Tyson 1988, 126, 131-133).

Unatoč neslaganju između zagovornika ovoga posljednjeg pristupa (Brawley 1987, 154 vs. Tyson 1988, 137), pa čak i unatoč slabostima ili pretjerivanjima u njihovim argumentima po različitim točkama rasprave (Turner, n.d. 2, 4-5), ipak se čini da je uvažavanje ove razlike između korporativne reakcije židovskog naroda i individualnog odgovora židovskih pojedinaca najbolji način pristupa biblijskoj građi. Ta razlika ostavlja prostor, kako za pozitivan odgovor židovske manjine tako i za negativnu reakciju izraelskog naroda u cjelini. Posebice je to vidljivo u tri ključne točke Lukine pripovijesti, u kojima se Pavao okreće od Židova prema poganima (13,46; 18,6; 28,25-28). U svakom od tih incidenata židovska manjina odgovara pozitivno, dok većina koja označava cijeli narod, odbacuje poruku Evandjelja i time na sebe navlači osudu. Ograničit ćemo svoju raspravu na jedan od tih odlomaka te s obzirom na njegovu ključnu ulogu u smislu Lukina razumijevanja poslanja Židovima, odabrat ćemo treći način. Slijedeći J. Duponta, Turner tvrdi da se *τον λαον τουτον* u 28,26 ne odnosi na židovski narod u cjelini, već samo na njegov nevjerni dio (Turner, n.d. 2, 4-5). Nekoliko Turnerovih primjedbi zaslužuje posebnu pažnju. Kao prvo, Turner primjećuje da su se predstavnici „naroda“ u 28,17 podijelili zbog Pavlove propovjedi (redak 24), tako da se u retku 28 izraz „ovaj narod“ odnosi samo na nevjerujući dio židovskoga naroda. Ova je primjedba točna ako pretpostavlja da izraz „ljudi“ u 28. retku nosi negativnu konotaciju, koja nije postojala u 17. retku (zrcaljenje promijenjenog konteksta), ali postavka da se nevjerujući „ljudi“ iz 28. retka odnose samo na dio izraelskog naroda ne može se adekvatno dokazati retkom 24. Pavao ne kvalificira ovaj pojam ni u smislu „dio Izraela“, ni u smislu „svaki pojedini Židov“. Značenje izraza „ljudi“ više se određuje u odnosu na izraz „pogani“ u 28. retku (koji upućuje na Židove kao etničku skupinu) te u odnosu na izvorno značenje navoda (što opet upućuje na Izrael kao cjelinu – usporedi Izaija 6). Turnerova je druga točka interesa njegovo neslaganje s pretpostavkom da se izrazi „ljudi“ i „Židovi“ Lukinu tekstu odnose na isto te da uvijek označavaju „cijeli židovski narod“. Ovaj

je prigovor valjan, kao što njegovi primjeri pokazuju da činjenica da se izraz „narod“ ne mora uvijek odnositi na cijelu židovsku naciju, ovdje ne isključuje taj smisao, ako kontekst na njega ipak upućuje. Treća točka koju Turner izdvaja jest da, ako izraz „ovaj narod“ upućuje na cijeli narod, onda to uključuje čak i one koji su „uvjereni“ (redak 24) pod osudom iz redaka 26-27. Ovaj prigovor može se primijeniti jedino ako se rečeni pojam koristi u apsolutnom smislu, kao da se odnosi na svakog pojedinca, ali već smo se prethodno složili da to nije slučaj.

Ako se ovo razlikovanje između nevjerujućeg naroda i vjerujuće manjine uzme kao zadovoljavajuće tumačenje Lukina prikaza reakcije Židova na kršćansko poslanje, implikacije koje iz tog proizlaze u odnosu na Lukino tumačenje te reakcije detaljnije će se razraditi u sljedećem odjeljku.

2. Lukino tumačenje reakcije Židova

Nakon što smo se bavili problemom Lukina prikaza reakcije Židova na kršćansko poslanje, preostaje nam da potražimo odgovor na pitanje kako je Luka tu reakciju tumačio. Je li ju razumio kao neuspjeh i završetak poslanja Židovima ili pak na neke druge načine? Često se pretpostavlja da je Lukin prikaz reakcije Židova na poslanje odražavao njegovo tumačenje istoga. U tom bi slučaju razina uspjeha poslanja bila izravno proporcionalna razini pozitivnog odgovora koji bilježi. Možda najjasniji primjer ove postavke daje J. B. Tyson. Njegova (uglavnom ispravna) procjena reakcije Židova dovodi ga do zaključka da „dvije činjenice postaju jasne: za Luku, poslanje Židovima nije uspjelo i završeno je“. Ovaj zaključak, međutim, ovisi o tome što Tyson poima kao cilj židovskog poslanja: „svrha je bila“, kaže on, „obraćenje cijeloga naroda“ (Tyson 1988, 126). Tyson, međutim, ne objašnjava što je osnova takve njegove pretpostavke. Ipak, pri tome je veoma važno razumjeti značenje te povezanosti između uspjeha i budućnosti poslanja i onoga što se isprva „namjeravalo“ postići. Već i površan pregled Lukinih novozavjetnih knjiga upućuje na činjenicu da je počevši od pripovijesti o rođenju, preko službe Ivana Krstitelja i Isusa Mesije, do stvaranja i razvoja Crkve, jasno da je poslanje Židovima trebalo postići obnovu Izraela (Luka 1,33. 68-72; 2,11.30.32.34; Djela 15,16-17), koje bi potom dovelo do obraćenja pogana (Luka 2,31-32; 3,6; 24,47; Djela 1,8; 15,17). Ne može biti sumnje da je Luka mislio kako se obraćenje pogana uspješno ispunjava, posebice u okviru poslanja apostola Pavla, koji za Luku postaje svojevrsan simbol Izraela, koji širi svjetlo na druge narode (treba obratiti pozornost na ponovljeno naglašavanje Pavlova židovskog podrijetla: Djela 13,26.38; 22,1.3; 23,1.6; 26,4-7; 28,19). Nešto manje izravno pitanje je ono koje se odnosi na značenje pojma „obnova Izraela“ te smatra li Luka da je to ostvareno. Znači li ta „obnova“ nadu obraćenja cijelog

židovskog naroda (kao što izgleda da misli Tyson)? Postoji li uvjerljiv dokaz da je Luka od samoga početka vjerovao da se obnova Izraela treba dogoditi prosi-
javanjem Izraela (Luka 3,17; 8,9-10; 12,51ff), što je očito upućivalo na spasenje
manjine i osudu većine (Luka 13,23-24; „ostali“ u Djela 15,17). U ovom je kon-
tekstu posebno vrijedno spomenuti esej D. P. Moesnera „Ironično ispunjenje
Izraelove slave“ (Tyson 1988, poglavlje 3). Osim njegova upitnog razlikovanja
između „točke gledišta“ i „sveznajuće“ perspektive u Luka – Djela (Turner, n.d.
2, 11-12), njegova rasprava o „odbacivanju Izraela u Djelima, koja je do kraja
priče čini se dobila monolitske razmjere“ (Moessner 1988, 46), ostaje potpu-
no valjana (Moessner 1988, 46-50). On primjećuje kako je, prema Luki, Božji
plan za obnovu Izraela ispunjen, kako kroz židovsku manjinu koja prihvaća
Evanđelje tako i kroz većinu koja ga odbacuje. On brani svoje stajalište ukazu-
jući na dva obrasca koje koristi Luka: (i) obrazac služenja (nadahnut Izaijinim
odlomcima o Božjem sluzi) koji upućuje da se obnova Izraela ostvaruje spase-
njem vjernog ostatka koji Božju poruku prenosi nevjerujućem dijelu Izraela i
koji slavi Boga upravo svojim „odbacivanjem i poniženjem od strane cijeloga
Izraela“ (Moessner 1988, 48); te (ii) deuteronomski obrazac odbacivanja Božjih
proroka od strane Izraela kulminira u odbacivanju „Proroka poput Mojsija“
zajedno s njegovim narodom, a Isusovim uskrsnućem Izraelu se ponovno nudi
trajna prilika pokajanja. Jervell također tvrdi da obnova Izraela podrazumijeva
kako okupljanje vjerujućeg dijela naroda tako odbacivanje nevjernika (Jervell
1972, 41-69; Helyer 1993).

Ako je to ispravno poimanje što je poslanje Židovima trebalo postići, onda
je nemoguće ne uvidjeti njegovo ispunjenje u Lukinu prikazu reakcije Židova
(vidi prethodni odjeljak 1), što bi značilo da je poslanje Židovima (paradoksalno)
ispunilo svoj cilj.

Kada se kreće od problema Lukina razumijevanja neuspjeha/uspjeha poslanja
Židovima u odnosu na budućnost toga poslanja, ono što je za Jervella i Moessne-
ra isprva predstavljalo točke međusobnog slaganja, kasnije postaje točka njihova
krajnjeg neslaganja. Tako činjenica da je jedan dio Izraela povjerovao, a drugi
odbacio Evanđelje, za Jervella znači da je „Luka za Crkvu svoga vremena isključio
mogućnost daljnjeg poslanja Židovima“ pošto je „nevjerujući dio naroda zauvi-
jek odbačen, a za one koji su se obratili, obećanja su ispunjena“ (Jervell 1972, 64).
Ista činjenica za Moesnera znači da unutar nevjerujućeg naroda postoji ostatak
kojemu je Bog povjerio precizno jasno poslanje donošenja Božje poruke i spase-
nja nevjerujućem dijelu svoga naroda.

Iako je moguće da je u odbacivanju Evanđelja od strane predstavnika rimskih
Židova, Luka predvidio značajnije otvrdnjavanje Židova, priča ipak ne završava
osudom, već Pavlovom dobrodošlicom „svima“ koji su mu prilazili (vjerojatno su
tu bili i Židovi) te propovijedanjem Evanđelja „sasvim slobodno i bez zapreka“

(28,31). Citat iz Izaije (28,26-27), koliko god negativno zvučao, dolazi iz odlomka koji završava obećanjem o „panju“ koji preostaje od odrezana stabla (Izaija 6,13).

Zaključne primjedbe

U ovom se eseju pokušao procijeniti Lukin stav o poslanju Židovima uz razlikovanje njegova *prikaza* reakcije Židova na kršćansko poslanje i *tumačenja* te reakcije. To nam je otkrilo da Lukina namjera nije bila pokazati kako poslanje Židovima nije uspjelo zbog njihova negativnog odgovora, niti da je bilo uspješno zbog pozitivnog odgovora manjine, već da je *postiglo svoj cilj unatoč uglavnom negativnom odgovoru*. Takvo čitanje Lukina teksta omogućava usvajanje obje njegove tvrdnje o poslanju Židovima, kako pozitivne tako i negativne, a da ih se ne proglasi kontradiktornima te bez potrebe odbacivanja jedne od njih. Luki je bilo važno osigurati dovoljno dokaza o pozitivnom odgovoru pojedinih Židova (dakle, ono što Jervell naglašava kao pozitivno) kako bi pokazao da Božji planovi za njegov narod nisu propali, ali mu je jednako tako bilo važno pokazati da Izrael u cjelini nije bio spreman surađivati (odatle negativni nalazi Haenchena, Sandersa, Tysona) ako se plodovi poslanja ne trebaju pripisati ljudskim osobinama, već božanskoj mudrosti. Bog je, dakle, nešto što je isprva izgledalo kao neuspjeh, na kraju pretvorio u uspjeh.

Možda se sličan paradoks može uzeti kao ključan u Lukinu stavu o budućnosti židovskog poslanja: Bog može dopustiti otvrdnuće svoga izabranog naroda, ali ih se neće potpuno odreći; sačuvao je Ostatak (Crkvu) i pozvao ga da bude sluga i nada za sve narode (uključujući Židove).

Bibliografija

- Brawley, R.L. 1987. *Luke-Acts and the Jews*, Scholars Press.
- Bruce, F. F. 1990. *The Acts of the Apostles: Greek Text With Introduction and Commentary*, Eerdmans, Third Edition.
- Bruce, F. F. 1988. *The Book of Acts*, Revised Edition, Eerdmans.
- Chance, J. B. 1988. *Jerusalem, the Temple and the New Age in Luke-Acts*, Mercer Peeters.
- Gempf, C. 1989. 'The God-Fearers', in C. J. Hemer, *The Book of Acts in the Setting of Hellenistic History*, JCB Mohr.
- Haenchen, E. 1971. *The Acts of the Apostles*, Blackwell.
- Helyer, L. R. 1993. 'Luke and the Restoration of Israel', *Journal of the Evangelical*

- Theological Society*, 36:3, 317-329.
- Jervell, J. 1972. *Luke and the People of God: A New Look at Luke-Acts*, Augsburg.
- Jervell, J. 1988. 'The Church of Jews and Godfearers', in J. B. Tyson (ed.), *Luke-Acts and the Jewish People: Eight Critical Perspectives*, Augsburg.
- Maddox, R. (J. Riches, ed.) 1982. *The Purpose of Luke-Acts*, T & T Clark.
- Marshall, I. H. 1980. *Acts*, IVP.
- Moessner, D. P. 1988. 'The Ironic Fulfilment of Israel's Glory', in J. B. Tyson (ed.), *Luke-Acts and the Jewish People*, Augsburg.
- Salmon, M. 1988. 'Insider or Outsider?' Luke's relationship with Judaism, in J. B. Tyson (ed.), *Luke-Acts and the Jewish People*, Augsburg.
- Sanders, J. T. 1988. 'The Jewish People in Luke-Acts', in J. B. Tyson (ed.), *Luke-Acts and the Jewish People*, Augsburg.
- Sanders, J. T. 1987. *The Jews in Luke-Acts*, SCM.
- Sanders, J. T. 1991. 'Who Is a Jew and Who Is a Gentile in the Book of Acts?', *New Testament Studies*, 37, pp. 434-455.
- Turner, M.M.B. n.d. (1) 'Acts 10-11:18 – Cornelius and the Gentile Mission', in *Acts*, Open Theological College, 4. Used with permission.
- Turner, M.M.B. n.d. (2) 'Acts 28:17-31 – The Conclusion of Acts and Luke's Attitude to the Jews', in *Acts*, Open Theological College, 7. Used with permission.
- Turner, M.M.B. 1974. 'Luke and the People of God: A New Look at Luke-Acts, by J. Jervell', *TSF Bulletin*, 70.
- Tyson, J. B. 1988. 'The Problem of Jewish Rejection in Acts', in J. B. Tyson (ed.), *Luke-Acts and the Jewish People*, Augsburg.
- Wheatherley, J. A. 1989. 'The Jews in Luke-Acts', *Tyndale Bulletin*, 40, pp. 107-117
- Wills, L. M. 1991. 'The Depiction of the Jews in Acts', *Journal of Biblical Literature*, 110\4, pp. 631-654.

Prevela s engleskog Dalia Matijević

Alexandru Neagoe

**Success through Failure:
Luke's Paradoxical View of the Christian Mission to the Jews**

Abstract

The present article sets out to analyze Luke's view of the Christian mission to the Jews. Specific attention is paid to the question of whether in any sense this mission may be considered as being successful or it may be regarded as having a future. A key distinction is introduced between Luke's representation of the Christian mission to the Jews and his interpretation of it. Thus, the first section looks primarily at how Luke represents the Jewish response to the mission, while the second section explores the way in which he interprets this response. The conclusion of the study is that Luke's concern is neither to show that the mission to the Jews has failed because of a negative response, nor that it has succeeded because of a positive response, but rather that it has achieved its goal and it has a future despite a predominantly negative response.

